

סיכום הדף היומי

שקלא וטריא

בבא קמא נ

א"ר יוסי בר' חנינא אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שמעמיד עצמו ערום עליהן (שמערים שיתקיים תורתו) שנאמר (משלי ח) אני חכמה שכנתי ערמה (סוטה כא):

לעלו נשמת
דינה ליבה בת עטל זיל
עובריה חיים בן רחל זיל
ת.נ.צ.ב.ה

רבי ישמעאל		רבי עקיבא		משנה	רבה
רשות הרבים	ברשותו	רשות הרבים	ברשותו		
חייב	פטור	חייב	פטור	כר"ע	רבה
חייב	פטור	חייב	פטור	כרבי ישמעאל	רב יוסף

ת"ר-

חפר ופתח ומסר לרבים, פטור.

חפר ופתח, ולא מסר לרבים, חייב. שאמר לבני עירו כן - בור זה שחפרתי צריך לכם לשתות מי גשמים המתכנסים שם וראויה לבהמות לשתות מהן הרי זה מסור לכם.

נחוניא חופר בורות

וכן מנהגו של נחוניא חופר בורות שיחין ומערות שהיה חופר ופותר ומוסר לרבים לעולי רגלים.

וכששמעו חכמים בדבר, אמרו קיים זה אף הלכה זו.

תנו רבנן מעשה בביתו של נחוניא חופר שיחין שנפלה לבור גדול. באו והודיעו את רבי חנינא בן דוסא.

שעה ראשונה, שעדיין אפשר לה לחיות בתוך המים, אמר להם שלום כלומר תעלה. שניה, אמר להם שלום.

שלישית, שאם שנמצאת עדיין שם א"א לה לחיות, אמר להם עלתה ודאי. אמרו לה מי העלך?

אמרה להם זכר של רחלים אילו של יצחק נזדמן לי וזקן אחד מנהיגו אברהם. אנשים התפלאו על רבי חנינא בן דוסא איך הוא ידע את זאת.

אמרו לו נביא אתה?

אמר להם לא נביא אנכי, ולא בן נביא אנכי, אלא כך אמרתי דבר שאותו צדיק מצטער בו לחפור בורות לעולי רגלים, יכשל בו זרעו!?

אמר רבי אחא אף על פי כן מת בנו בצמא שנאמר וסביביו נשערה חוט השערה מאד מלמד שהקדוש ברוך הוא מדקדק עם סביביו והיינו הצדיקים הדבקים בו, אפילו כחוט השערה.

ר' נחוניא אמר מהכא אל נערץ בסוד קדושים רבה ונורא על כל סביביו והיינו מטיל אימת משפטיו עליהם.

אמר ר' חנינא כל האומר הקב"ה ותרן לעבור על כל פשעם הוא יותרו חיינו ר"ל יופקרו חיינו וגופו, שמורה אל הבריות לחטוא שנאמר הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט.

[עד כאן דף נ עמוד א]

א"ר חנא ואיתימא ר' שמואל בר נחמני מאי דכתיב ארך אפים, ולא כתיב ארך אף?

אריך אפים לצדיקים ולרשעים.

לא יסקל אבנים מרשותו לר"ה

ת"ר-

לא יסקל לפנות אבנים אדם מרשותו לר"ה.

מעשה באדם אחד שהיה מסקל מרשותו לר"ה, ומצאו חסיד אחד אמר לו' ריקה מפני מה אתה מסקל מרשות שאינה שלך הרי היה רשותו, לרשות שלך ר"ה כל ימיו שלו הוא!

לגלג עליו שלא הבין כוונתו.

לימים נצרך למכור שדהו, והיה מהלך באותו ר"ה ונכשל באותן אבנים.

אמר יפה אמר לי אותו חסיד מפני מה אתה מסקל מרשות שאינה שלך לרשות שלך!

ג) ורב יוסף-

אמר בבור ברה"י כולי עלמא לא פליגי דמחייב - בעל הבור אמר רחמנא, בבור דאית ליה בעלים עסקין.

כי פליגי - בבור ברה"ר:

רבי ישמעאל - סבר בור ברה"ר נמי חייב, שעל עסקי פתיחה ועל עסקי כרייה באה לו.

לפי רבי ישמעאל, כיוון ששני הבורות כתובים בתורה, מדוע קרא לבור ברשות הרבים בור האמור בתורה, ועל זאת הגמרא מבארת - כדלהלן:

זהו בור האמור בתורה - זהו בור ברשות הרבים שפתח בו הכתוב תחלה לניזקין,

ר"ע - דווקא ברשות היחיד והפקיר רשותו ולא בורו, שאזי ממונו הזיק והיינו 'בעל הבור' אך ברשות הרבים לאו ממונו הוא. הנהו מוצרך צריכי.

דאי כתב רחמנא כי יפתח, הוה אמינא פותח הוא דסגי ליה בכסוי, כורה לא סגי ליה בכסוי עד דטאים ליה יסתום וימלא עפר.

ואי כתב רחמנא כי יכרה, הוה אמינא כרייה הוא דבעי כסוי, משום דעבד מעשה, אבל פותח דלא עבד מעשה אימא כסוי נמי לא בעי, קמ"ל. (קושיה) מיתיבי-

בברייתא זו מובא ברישא (1) ובסיפא (2) דיני בור ברשותו, באחד פטור ובשני חייב. עתה הגמרא מקשה לדעת רבי יוסף הסובר שלכ"ע בור ברשותו חייב, איך הוא יפרש את ברייתא הזאת, שאינו יכול לפרש ששניה במחלוקת תנאים, כדלהלן:

1) החופר בור ברה"ר ופתחו לרה"י פטור אפילו הפקיר רשותו, ואף על פי שאינו רשאי לעשות כן לפי שאין עושין חלל תחת רה"ר. [אם נפתח הכיסוי שמכסה ברשות הרבים, חייב.]

2) החופר בורות שיחין ומערות ברשות היחיד ופתחו לרה"ר, חייב.
3) והחופר בורות ברה"י הסמוכה לרשות הרבים, כגון אלו החופרים לאושין

והיינו יסוד לחומת ביתו על פני רוחב הבית אצל רה"ר, פטור - דינו כחופר בור ברשותו,

למרות שלא הפקירו אך כיוון שרבים עוברים שם אינו יכול לומר 'מדוע אתה ברשותי'!
ור' יוסי בר' יהודה מחייב, עד שיעשה מחיצה עשרה או עד שירחיק ממקום דריסת רגלי אדם וממקום דריסת רגלי בהמה, ארבעה טפחים.

טעמא (3) דלאושין, שדרך לעשות כן ואינו פושע, הא לאו לאושין חייב - אלמא בור ברשותו חייב.

לכאורה, לגבי בור ברשותו ישנה סתירה בין הרישא (1) לסיפא, עתה הגמרא מחשבת לפי רבה ורב יוסף איך לבאר את הברייתא.

הא מני בשלמא לרבה-

רישא (1) ר' ישמעאל וסיפא (3) ר"ע.

(קושיה) אלא לרב יוסף-

בשלמא סיפא דברי הכל - שסובר שבור ברשותו לכ"ע חייב.

אלא רישא מני לא רבי ישמעאל ולא ר"ע? שהרי הוא סובר דכ"ע בור ברשותו חייב. (תירוץ) אמר לך רב יוסף כולה דברי הכל היא-

ורישא שלא הפקיר לא רשותו ולא בורו - לא כמו שהגמרא הבינה בהתחלה. והחידוש ברישא שאינו יכול לעשות חלל תחת רשות הרבים.

אמר רב אשי השתא דאוקימתא לרב יוסף לדברי הכל, לרבה נמי לא תוקמה כתנאי -

מדרישא ר' ישמעאל סיפא נמי ר' ישמעאל. וטעמא דלאושין הא לאו לאושין, חייב כגון דארווח ארווחי לרה"ר - ר"ל הפקיר רשותו ונתנו לרבים, ובאותו מקום עושה לאושין,

וכיוון שעושה לצורך אושין פטור.

מיתיבי החופר בור ברשות היחיד ופתחו לרה"ר, חייב.

ברה"י הסמוכה לרה"ר, והיינו הפקיר רשותו, פטור.

בשלמא לרבה כולה ר' ישמעאל היא- והיינו רישא כרבי ישמעאל וסיפא לכ"ע.

אלא לרב יוסף בשלמא רישא רבי ישמעאל,

אלא סיפא מני לא ר' ישמעאל ולא ר"ע - שהרי לכו"ע חייב.

(תירוץ) אמר לך בחופר לאושין, ודברי הכל.

סיכום הדף היומי

שקלא וטריא

בבא קמא נ

א"ר יוסי בר' חנינא אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שמעמיד עצמו ערום עליהן(שמערים שיתקיים תורתו) שנאמר (משלי ח) אני חכמה שכנתי ערמה (טוטה כא):

לעילוי נשמת
דינה ליבה בת עטל ז"ל
עובדיה חיים בן רחל ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה

ואם הזק בן, חייב.

(קושיה) נפל לתוכו שור או חמור ומת פטור - לאו משום דלית ביה חבטה?

(תירוץ) לא, משום דלית ביה הבלא, וכ"ש שאין לו חבטה.

(קושיה) אי הכי אם הזק בן חייב, הא לית ביה הבלא?

(תירוץ) אמרי אין הבלא למיתה, ויש הבלא לנזקין וחלה מחמת ההבל שהכחישו.

השור שנפל לאמת המים - חבטה פחות מעשרה / טריפה

להלן יבואר דעת רב נחמן, שהגמרא בהתחלה הבינה שהוא סובר שישנה חבטה בפחות מעשרה טפחים. ולבסוף, הגמרא מסיקה שגם הוא מודה שאין חבטה מפחות מעשרה.

ההוא תורא דנפל לאריתא יאור דדלאי אמת המים משקה שדות, והייתה עמוקה אמה

ורחבה אמה. שחטיה מריה.

ישנם י"ח סימני טריפות המנויים במסכת חולין (פרק אלו טריפות), ואחד מהם הוא ריסקו אברים והיינו שאם הבהמה נפלה ממקום גבוה, אע"פ שלא ראינו שום מכה, חוששים שהיא נטרפה. אם בהמה זו חיה מעת לעת לאחר הנפילה, או שהתחילה להלך מיד, זה סימן שהיא לא טריפה.

טרפיה רב נחמן - ששור זה לא עמד, ולא המתין גם מעת לעת.

אמר רב נחמן 'אי שקיל מריה דהאי תורא קבא דקמחא הוצאותיו עד שיבא לפני

חכמים לשאול ואזל תנא בי מדרשא' אם שהתה מעת לעת כשירה, לא אפסדיה

לתורא דשוחה כמה קבי שהיה ממתין מעט לעת!

מהסיפור הזה, אנו לומדים: קסבר ר"נ יש חבטה בפחות מעשרה.

(קושיה) איתיביה רבא לרב נחמן היו פחותין מעשרה טפחים ונפל לתוכו שור או

חמור ומת פטור.

מאי טעמא לאו משום דלית ביה חבטה?

(תירוץ) לא, משום דלית ביה הבלא.

(קושיה) אי הכי, הזק בן חייב - הא לית ביה הבלא, אך חבטה יש בו, ופטור כרב?

(תירוץ) אמר ליה אין הבל למיתה, ויש הבל לנזקין.

[עד כאן דף נ עמוד ב]

מתניתין

מתני' החופר בור ברה"ר ונפל לתוכו שור או חמור, חייב.

אחד החופר בור עגול שיח ארוכה וקצרה ומערה מרובעת ומכסה בקירוי חריצין

מרובעים ואינם מקורים ונעיצין קצרים מלמטה וארוכים למעלה חייב.

א"כ למה נאמר בור?

מה בור שיש בו כדי להמית והיינו עשרה טפחים, אף כל שיש בו כדי להמית עשרה

טפחים.

היו פחותין מעשרה טפחים, ונפל לתוכו שור או חמור ומת, פטור, ואם הזק בן,

חייב.

גמרא

להלן יבואר מחלוקת רב ושמואל, מאיזה סיבה החופר בור מתחייב בנזקו. ובנוסף מה הנפק"מ ביניהם.

א. אמר רב בור שחייבה עליו תורה להבלו ולא לחבטו - אלמא קסבר חבטה

קרקע עולם הוא דמזקא ליה והרי הקרקע אינה שלו.

ב. ושמואל אמר להבלו למרות שממילא בא לו וכ"ש לחבטו שהבור עצמו עושה

החבטה.

וא"ת לחבטו אמרה תורה ולא להבלו כיוון שממילא נעשה, התורה העידה על הבור

סתם ואפילו מלא ספוגין של צמר.

איכא ביניהו: שלכאורה, אם נהרג בו, אפילו נבקע כריסו או נשברה מפרקתו, או הזק כגון

נשבר רגלו וכיחש, מודה רב שההבל ממית ומזיק.

דעבד גובה תל ברה"ר ועלה השור ונפל - שאין כאן הבל.

לרב אגובה לא מיחייב לשמואל אגובה נמי מיחייב ק"ע.

מ"ט דרב דאמר קרא ונפל עד שיפול דרך נפילה.

ולשמואל ונפל כל דהו משמע.

תנן א"כ למה נאמר בור מה בור שיש בו כדי להמית עשרה טפחים אף כל שיש

בו כדי להמית עשרה טפחים.

בשלמא לשמואל אף כל לאתויי גובה,

(קושיה) אלא לרב אף כל לאתויי מאי?

(תירוץ) לאתויי חריצין ונעיצין. למרות בהדיא קתני להו, תני והדר מפרש.

שיח ומערה חריצין ונעיצין - החידוש שבכל אחד

והני כולהו דקתני למה לי?

צריכא - להשמיע את כולם - כדלהלן:

דאי תנא בור, הוה אמינא בור עשרה הוא דאית ביה הבלא, משום דקטין קצר

וכריכא עגול, אבל שיח דאריך, אימא בעשרה לית ביה הבלא.

ואי תנא שיח, הוה אמינא שיח עשרה הוא דאית ביה הבלא, משום דקטין קצר,

אבל מערה דמרבועא אימא בעשרה לית בה הבלא.

ואי תני מערה, הוה אמינא מערה בעשרה הוא דאית בה הבלא, משום דמטללא

מקורה בגג אבל חריצין רחבים דלא מטללי, אימא בעשרה לית בהו הבלא.

ואי תנא חריצין, הוה אמינא חריצין עשרה הוא דאית בהו הבלא, משום דלית

בהו רויחא מלעיל טפי מתתאי, אבל נעיצין דרויחי מלעיל טפי מתתאי, אימא

בעשרה לית בהו הבלא, קמ"ל - שבכולם חייבים.

עד עתה, אמרנו שמודים רב ושמואל בהבל הבור שהוא ממית, רק ששמואל מוסיף שגם על החבטה חייב, כעת הגמרא מקשה ממשנתנו שמשמע ממנה שאינו מתחייב משום הבלה, כדלהלן:

תנן היו פחותין מעשרה טפחים ונפל לתוכו שור או חמור ומת, פטור.

לו מעשיו שנחבט בקרקע שחוף לבור ואין להקשות דלחייב בעל הבור החצי שעשה חצי התקלה ובכל נמי לחייב דהא מוקי לה כרבי נתן דכי ליכא לאישתלומי מהאי משתלם מהאי י"ל דקסבר שמואל שאין לחייב בעל הבור לעולם אפי' לרבי נתן אלא כשעשה כל התקלה אז יתחייב בעל הבור כשנחבט ואפי' נחבט בקרקע עולם או כשעשה ההיזק אע"ג שלא עשה התקלה אבל בחצי התקלה לא יתחייב בור כשנחבט בקרקע עולם ולפי זה אתי שפיר הא דמשמע לקמן (שם) נתקל באבן ונפל לבור דמחייב בעל האבן אע"ג דהאי בור לאו איהו כרייה:

ק"ע תוספות ד"ה לשמואל אגובה נמי מיחייב. ע"כ בנתקל בגובה ונחבט בקרקע דאי בנחבט בגובה מודה רב דחייב כמו באבן וסכינו ומשא דאמר (לעיל דף ג.) אי דאפקריה בין לרב בין לשמואל היינו בור והיינו משום דחבטה דידיה הוא וקשה דבנתקל בגובה ונחבט בקרקע מודה שמואל דפטור דקרקע עולם היזקתו כדמוכח לקמן (דף נג.) אמר שמואל היכי דמי לאחוריו דפטור כגון שנתקל בבור ונפל אחורי הבור וי"ל כגון דעבד גובה ה' טפחים וסביב הגובה חפר בעומק ה' טפחים ונתקל בגובה ונחבט בעומק בור [לאו היינו בור שחייבה התורה] א"נ דוקא התם גבי נפל מקול הכרייה פטר שמואל שקול הכרייה גרם לו ליפול וחבטה נמי לא גרם